

5. Попович В. П. Окремі проблеми встановлення кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації. URL: <http://scholar.googleusercontent.com/scholar>

6. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <http://rada.gov.ua/pls/zweb2/web>.

7. Сисоєв Д.О. Криміналізація зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми в контексті державної антикорупційної політики. Наше право. 2014. № 7. С. 118-126.

Ющик О.І.,

кандидат юридичних наук, доцент

*доцент кафедри кримінального права юридичного факультету,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна*

ВИНУВАТІСТЬ ОБВИНУВАЧЕНОГО, ЯК ОБСТАВИНА, ЩО ПІДЛЯГАЄ ДОКАЗУВАННЮ ПРИ ПРИЗНАЧЕННІ ПОКАРАННЯ

Основною ознакою кримінального покарання є те, що воно застосовується до особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення. На законодавчому рівні закріплюється принцип презумпції невинуватості, який полягає у тому, що особа вважається невинуватою у вчиненні правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Загалом принцип презумпції невинуватості передбачений у ст. 62 Конституції України [2], ст. 17 КПК України [4] та ч. 2 ст. 2 КК України [3].

Принцип вини означає, що вітчизняне кримінальне законодавство заперечує можливість об'єктивного інкримінування, тобто притягнення до кримінальної відповідальності за думки, певні переконання, випадкове заподіяння шкоди. Психологічний зміст кожного кримінального правопорушення (вина як обов'язкова ознака суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення) тісно пов'язаний із зовнішнім його вираженням (об'єктивною стороною складу кримінального правопорушення), що втілюється в такому: особа, яка має всі ознаки

суб'єкта кримінального правопорушення, у кожному кримінальному правопорушенні виявляє своє особисте ставлення до зовнішнього світу, суспільства і до окремої особи. З огляду на тісний зв'язок суб'єктивної та об'єктивної сторін складу кримінального правопорушення, які утворюють сукупність внутрішніх (психологічних) і зовнішніх ознак одного явища – правопорушення, слід зазначити, що кримінальне правопорушення як конкретний акт поведінки людини є психофізичною єдністю, у якому зовнішні вияви поведінки (діяння як ознака об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення) і зміни, що були ним спричинені, в об'єктивній дійсності нерозривно пов'язані з внутрішньою стороною, якою є ті психічні процеси, що зумовлюють, спрямовують і регулюють поведінку людини (суб'єктивна сторона складу кримінального правопорушення). Тому під час кваліфікації кримінального правопорушення необхідно встановлювати такий зв'язок з метою уникнення об'єктивного інкримінування, дотримуючись принципу вини [1, с. 236-243].

Відповідно до ст. 17 КПК України особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено у порядку, передбаченому цим Кодексом, і встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили. Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні кримінального правопорушення і має бути виправданим, якщо сторона обвинувачення не доведе винуватість особи поза розумним сумнівом.

Обвинувальний вирок може бути постановлений судом лише в тому випадку, коли вина обвинуваченої особи доведена поза розумним сумнівом. Тобто, дотримуючись засади змагальності, та виконуючи, свій професійний обов'язок, передбачений ст. 92 КПК України, обвинувачення має довести перед судом за допомогою належних, допустимих та достовірних доказів, що існує єдина версія, якою розумна і безстороння людина може пояснити факти, встановлені в суді, а саме - винуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення, щодо якого їй пред'явлено обвинувачення.

Тобто, при вирішенні питання щодо достатності встановлених під час змагального судового розгляду доказів для визнання особи винуватою суди мають керуватися стандартом доведення (стандартом переконання),

визначеним частинами другою та четвертою статті 17 КПК, що передбачають:

«2. Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні кримінального правопорушення і має бути виправданим, якщо сторона обвинувачення не доведе винуватість особи поза розумним сумнівом... Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на користь такої особи».

Стандарт доведення поза розумним сумнівом означає, що сукупність обставин справи, встановлена під час судового розгляду, виключає будь-яке інше розумне пояснення події, яка є предметом судового розгляду, крім того, що інкриміноване кримінальне правопорушення було вчинено і обвинувачений є винним у вчиненні цього кримінального правопорушення.

У кримінальному провадженні підлягають доказуванню, згідно п. 2 ст. 91 КПК винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення. Вказані обставини в теорії кримінального права традиційно віднесені до суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення / злочину (водночас вина, яка може бути виражена у формі умислу або необережності, є обов'язковою ознакою цього елемента складу кримінального правопорушення / злочину, а мотив і мета – факультативними ознаками).

Достовірне встановлення обставин, зокрема і предмета доказування, у кримінальному провадженні забезпечують правильно визначені межі доказування. Останні, об'єктивно не будучи визначені законом, встановлюються суб'єктами правозастосування в кожному кримінальному провадженні. Діяльність учасників кримінального провадження, спрямована на доказування, зокрема, форми вини, мотивів і мети (або їх відсутності) у діянні особи, безперечно, має свою специфіку порівняно з діяльністю, спрямованою на встановлення інших елементів предмета доказування, що зумовлюється низкою об'єктивних чинників. Серед них насамперед варто назвати: недоступність безпосереднього сприйняття суб'єктами доказування відповідної інформації, яка є ідеальною за своєю формою; необхідність інтерпретації одержаної з різних джерел інформації про суб'єктивну сторону складу кримінального правопорушення, застосовуючи водночас знання психології, зокрема психології злочинців [5, с.249-253].

Межі доказування суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення зумовлюються нероздільним взаємозв'язком його

об'єктивних і суб'єктивних елементів і встановлюються через дослідження: об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення (зовнішні прояви злочинної поведінки); суб'єктивних характеристик (насамперед, незлочинної поведінки особи до, під час і після вчинення кримінального правопорушення); обставин, які безпосередньо характеризують особу підозрюваного, обвинуваченого. Правильне встановлення меж доказування суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення забезпечує необхідне, адекватне кримінальне-правове, кримінально-процесуальне та криміналістичне значення встановлених обставин. Так, кримінально-правове значення встановлення суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення полягає в забезпеченні можливості правильної кваліфікації вчиненого (з урахуванням розмежування некримінальної та кримінальної поведінки, суміжних складів кримінальних правопорушень, використання кваліфікуючих ознак); кримінально-процесуальне значення встановлення суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення полягає в забезпеченні правильного встановлення предмета доказування як загалом у кримінальному провадженні, так і під час ухвалення проміжних процесуальних рішень; криміналістичне значення встановлення суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення полягає в забезпеченні використання найбільш адекватної до встановлених фактичних обставин криміналістичної методики розслідування і тактики проведення окремих процесуальних дій.

Відповідно для призначення справедливого покарання обвинуваченій особі необхідно встановити її винуватість у вчиненні кримінального правопорушення. Обвинувачення має довести перед судом за допомогою належних, допустимих та достовірних доказів, що існує єдина версія, якою розумна і безстороння людина може пояснити факти, встановлені в суді, а саме - винуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення, щодо якого їй пред'явлено обвинувачення.

Література:

1. Вереша Р.В. Принцип вини як фундаментальна конституційна засада кримінальної відповідальності. *Юридичний вісник Національної академії внутрішніх справ.* №2/16. 2018. С. 236-243.

2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 2341-III. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 30.11.2021).

3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Дата оновлення: 25.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n3411> (дата звернення: 30.11.2021).

4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.12.2012 р. № 2341-III. Дата оновлення: 25.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 30.11.2021).

5. Станкович М.І. Межі доказування суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення. *Юридичний науковий електронний журнал*. №4. 2019. С. 249-253.